

## Multatuli, Idee 800

.....

Wy geven den wysgeer verlot de grens waarvan ik zoo-even sprak, uitzetten tot het aannemen van de zekerheid dat er onder die joodsche schoenmakers een was, die den persischen naam Ahasveros droeg. Ook dat die man zich ongestuurd betoonde, en den gemartelden Jezus 'n dronk water weigerde. Nog meer: die onvriendelyke ambachtsman werd zeer oud...

Dit spreekt vanzelf. Wie slechts eigen leed voelt, kan 't lang uithouden. Medelyden is afmattend.

En z'n baard groeide...

Ook dat neem ik aan als zeker. De lezer zal me heel goedig vinden, vandaag.

'Onze Ahasveros liep rond...

Niets is zekerder. Oude menschen kunnen den slaap niet vatten. En als men dan zooveel schoenen gemaakt heeft, is niets natuurlyker dan die op z'n ouden dag te verslyten.

'Hy kon geen rust vinden...

Dit is 't zekerste van alles. Ik ook niet, al weigerde ik dan nooit 'n dronk waters aan 'n martelaar.

'Hy kwam te Rome...

Schitterende zekerheid. Dáárheen immers leidt tout chemin?

'Op z'n terugreis rustte hy... niet uit in de herberg **Boschhek** by den Haag...

De zekerheid begint ons te overstelpen. In den dorpel van die herberg namelyk vindt men, als eigenaardig adreskaartje van 'n schoenmaker den diepen indruk van 's mans voet 'n klaar bewys dat-i daar niet gezeten of gelegen heeft, in welke beide gevallen de empreinte 'n heel anderen vorm hebben zou.

'Z'n misdaad blyft onvergeven tot...

Zeker, zekerder, zekerst! Alle dingen blyven wat ze zyn, tot ze veranderen.

'De legende van den 'Wandelenden Jood' is alzoo...

idem, Idee 806

.....

Eilieve, als onze Ahasveros eens alle dorpels had omgekeerd, waarop-i niet rustte, wat zou er worden van de herberg **Boschhek**? Waar zou ik zitten, indien al de Engelen die vroeger de aarde bezochten, hun zetels tot 'besproken plaats' hadden verklaard? Die uit Genesis XIX schynen zoo onheusch geweest te zyn, en daarom zeker is 't nu in de streken waar Loth woonde, zoo heel ongezellig. Ik voorspel geen beter toekomst aan 't Château des fleurs te Marseille. ....

**Multatuli - Ideeën, ca. 1873**

[p. 428]

een tweetal ver boven het peil der gewone studentenstukken staat<sup>1)</sup>.

Het eerste verhaal, 'De Duivelstreê, eene Legende'<sup>2)</sup>, is eene eenvoudige studentengrap. Twee jongelui uit Leiden spreken met twee Haagsche handwerkslui, die ze op een guren avond in Maart bij den kastelein van het Bosch-Hek aantreffen, de kachel snorrende, de glazen gevuld. Zij verklaren, waarom op de blauwe hardsteenen stoep, die vlak voor de deur der herberg ligt, het diepe afdruksel eener ontzaglijke schoenzool te zien is. De arme handwerkslui loopen er geweldig in, de studenten rijden schaterlachende heen. De stof is niet zeer rijk, maar de inkleeding voortreffelijk. Onmiddellijk kondigt zich een meester in den stijl aan. Als student zóó te schrijven, kan alleen hij, die van plan is Van Lennep in 1866 bij de ooren te trekken wegens zijn 'Klaasje Zevenster', die in 1868 'Lidewyde', in 1877 'Oude Romans', in 1884 'Het Land van Rembrand' wil voltooien.

DIE HAGHE. BIJDAGEN EN MEDEDEELINGEN.  
's-Gravenhage, MOUTON & Co. 1907.

VAN HAAGSCHE KOFFIEHUIZEN II.  
(Buitengelegenheden).

Nov. 1906. De Haes.

.....

Bal-champêtre voor 60 cents entree werd blijkens aankondiging in het Dagblad van Z. H. en 's Gravenhage van 31 Augustus 1853 gegeven door P. Putters in zijn buiten-etablissement "Pax Intransitibus" aan de Vliet.

Hieromtrent vermeldt Mr. Eijssel:

"Nog wandelt men door het Voorburgstraatje langs en tusschen de fabriek-gebouwen der Pletterij en over het Geldelooze pad naar den Binckhorst: van buiten bezien zult gij die oude Ridderhofstad nog onveranderd vinden, maar daar naast zult gij vruchteloos zoeken naar het Pax Intransitibus van vroeger of was er dit welligt nog niet, toen gij in 1844 den Haag bezocht? 't Was gedurende geruimen tijd een lievelingsplek der Haagsche jeugd, meer nog dan het toen ook druk bezochte Roomhuis van Van der Lem aan de Geestbrug, meer dan het Roomhuis aan het **Boschhek**, meer dan het "Bonte Koetje" en "Terborgh" beide aan het Bezuidenhout, die allen toch ook den liefhebbers gelegenheid gaven hun schommellust bot te vieren."

.....

In het Dagblad van 5 Mei 1843 toch treffen wij de volgende advertentie aan :

De ondergeteekende met dezer zijn nieuw etablissement, genaamd "het Kleine Loo" bezijden het Paleis in het Bosch geopend hebbende, beveelt zich in het aandenken zijner geëerde begunstigers, zullende hij niets onbeproefd laten, zich het vertrouwen dat hij gedurende eene reeks van jaren in het Roomhuis aan het **Boschhek** of vanouds genaamd Willemsoord genoot, ten volle waardig te toonen. De affaire van het Roomhuis wordt onder zijn toezicht vooreerst gecontinueerd.

Ant. Borsboom.

In 1855 was in het "Kleine Loo" gelegenheid tot partijen, diners enz. hetgeen de toenmalige eigenaar G. A. J. Mijne aankondigde. In lateren tijd werd het verhuurd als particuliere woning waardoor het mogelijk werd dat er een kostschool is gehouden waar o. a. Multatuli nog heeft school gegaan. Daarna kwam het weder eenigen tijd in eigendom aan Koningin Sophie die er den beroemden Motley tot gast heeft gehad. Ongeveer 1886 woonde hier nog de kunstschilder Van der Week, Thans is het eigendom van den heer Capadose.

Hier vlak in de buurt hebben wij het oude "Roomhuis". In het begin van de vorige eeuw in 1807 treffen wij het voor het eerst aan in eene aankondiging van den toenmaligen kastelein Huibrecht Wijtman, In 1839 wordt Borsboom vermeld als eigenaar. Maar in 1842, waarschijnlijk toen Borsboom te veel met zijn "Kleine Loo" te doen kreeg, werd de uitspanning "Willemsoord" verkocht.

Dit établissement verheugt zich in drie namen : Roomhuis, **Boschhek** en Willemsoord. Deze laatste naam is waarschijnlijk afkomstig van Koning Willem I die er op zijn dagelijksche boschwandelingen veel kwam.

HISTORISCH-AESTHETISCHE STUDIE  
VAN HET  
HOLLANDSCHE BLIJSPEL DER XVIIDE EEUW  
DOOR  
Dr. JAN TEN BRINK,  
HOOGLEERAAR AAN DE RIJKSUNIVERSITEIT TE LEIDEN.  
INLEIDING EN LEVENSBESCHRIJVING.  
Tweede, geheel omgewerkte druk.  
TE LEIDEN BIJ A. W. SIJTHOFF.

.....

De Koningin, bij wie Dorothea van Dorp den dag door-bracht, was de bekende Koningin van B o h e m e n, de dochter van Jacobus I, Elisabeth van Engeland, die van 1621 tot 1661 in Den Haag leefde, doch slechts korten tijd met haar man, Frederik van de P a l t z, zoon van eene der dochters van den Zwijger. Toen deze, na een blauwen maandag de kroon van Bohemen te hebben gedragen, uit zijn land werd verjaagd door Tilly, kwam hij met zijne vrouw naar Den Haag eene toevlucht zoeken bij zijn oom Maurits. Uit het huiselijk leven van dit koninklijk gezin kan het wederom blijken welke zonderlinge manieren zelfs in de hoogste kringen heerschten.

Slechts enkele feiten worden hier aangestipt:

Eene hofdame der Koningin, gravin Ursula van S o l m s, getrouwd met graaf Christiaan van D o h n a, stierf in 1624 door het „overmatig eten van meloen”.

„Duels, aanrandingen, beledigingen en vechtpartijen op straat in Den Haag,” veroorzaakt door de vele vreemde edellieden en officieren van de hofhouding des Konings van Bohemen, „waren aan de orde van den dag. Het schaken van mooie, „liefst rijke meisjes, was daarbij niet ongewoon. Men noemde „dit, te zamen in den wind gaan.”

Drie zonen van de Koningin, Maurits, Eduard en Philips, bekend onder den naam van „de dolle Palatijnen”, brachten Den Haag menigmaal in opschudding.

Graaf Hendrik van Nassau-Hadamar vermoordde den markies de M o r i a c, kapitein bij de garde, op straat in 't Voorhout. Men zette hem onder curateele, en op zijn dossier stond: „Te letten op dezen Heer, die ergerlijk wordt door zijne dangereuse comportementen.”

De vaandrig Jacob van Aerssen daagde een kolonel, den markies de H a u t e r i v e, in de Houtstraat uit, en kwetste hem zwaar in den arm).

Dezelfde Van Aerssen, later wegens schulden gevangen op de kastelnij van het Binnenhof, wist den kastelein of cipier te overreden met hem een toertje te doen naar het Boschhek, waar hij te veel dronk van zekeren „singulier fijnen Rijnschen wijn”, twist zocht met hoeren, die daar kegelden, en met geweld naar de gijzeling werd teruggebracht. Een raadsheer uit het hof van Holland schreef op zijn dossier: “Dit is toch een zonderling turbulent heer”.

Daar kwamen de acht verwachte gasten. Ze hadden getramd tot de Laan van Nieuw-Oost-Indië en waren voorzien van kleine koffertjes met hun nachtgoed.

Ze groetten Dirk, den dikken koetsier, uitbundig en stegen in met behulp van een klein laddertje. En daar ging het, stapvoets het Bezuidenhout af, den weg op, die achter **het Boschhek** en Reigersberg omloopt en bij den tol op den Leidschen straatweg uitkomt. Het schommelde wel een beetje, vonden ze, en toen ze nu in allerlei potsierlijke houdingen aan tafel hadden gezeten, al maar zich verkneuterend in de gezelligheid, riepen ze tegen dikken Dirk, dat hij ho! moest houden en stapten uit.

Voor hun rollend verblijf uit wandelden ze nu, op dien heerlijken weg tusschen de weilanden, waar je aan beide zijden zoo'n mooi uitzicht hebt. Links, de zware boomgroepen van het domein behoorend bij het Huis ten Bosch; dan de boomen van het Boschhek, dan van Reigersbergen en Marlot. Rechts ligt Voorburg allerliefst en tal van torensptsjes vertoonen zich aan den horizon.

Ze liepen door het gras langs de berm en plukten bloemen; ze speelden naloopertje over den weg en marcheerden dan weer voort en dat rustverblijf achter je was de beste gangmaking, want het was den heelen avond net, of je niet moe werd, als de gelegenheid tot rusten zoo nabij was.

**Nannie van Wehl, Vooruitgestuurd. L.J. Veen, Amsterdam (1909)**

Even voor twaalf kwamen ze afscheid nemen in de slaapkamer.

Moeder had schik in ze — zoo blozend en welgedaan zagen zij er uit.

Net sloeg de oude toren twaalf, of ze trokken de deur achter zich toe.

Daar waren ze buiten — en meteen namen ze een gezwinden pas aan.

De stad was verlaten op het middaguur. Ze gingen de Groenmarkt over, de Gravenstraat door en kwamen op het Buitenhof. Toen, onder de Gevangenpoort door, naar den Vijverberg.

De dichte nevelen slopen onder de boomen door — de dichte nevelen omsluisden de Regeeringsgebouwen. Doodstil en verlaten, de nevels blauwig hangende onder het dichte struikgewas, lag daar het eilandje — geen zwaan, geen eend vertoonde zich.

Nu over den Kneuterdijk naar het Korte Voorhout en dan de Boschbrug op.

Daar lag de majestueuze groote laan van het Bosch voor hen.

Het einde zagen ze niet, dat ging schuil in de blauwige nevelen! Ze gingen op het linker-voetpad loopen en voelden zich zoo heel klein tusschen de hooge zwartbedropen stammen. Hè, 't was gewoonweg warm, als je liep! Mies haakte haar mantel al los en Wim ontknoopte zijn jekker. Langs slingerende voetpaden bereikten ze het **Boschhek** en daar keken ze op hun horloge. Tien minuten over half een — dat mocht wel. Ze waren nog niets te laat, volgens hun berekening.

Vooruit, den Leidschenweg op!

Het eerste eind was saai, maar toen ze om één uur den Leidschentol passeerden begon de ware heerlijkheid.

Rechts en links van hen lagen de buitengoederen, de huizen in het bosch verscholen. Iets meer dan 's zomers kreeg je er van te zien. De Wittenburg toonde zijn oude kanteelen. Oud-Wassenaar was prachtig en heel nieuwerwetsch.

"s Middags ging tante Lena met Conny naar de stad, om haar Rotterdam te laten zien. Met de tram gingen ze de stad in en stapten uit op het Beursplein. Daarvandaan liepen ze de Blaak af, de echte Rotterdamse kuierweg. En ze kruisten wat door de voornaamste Rotterdamse winkelstraten, Hoogstraat, Hoofdsteege, Soetensteeg, Coolsingel. Wat een lawaai was er toch aanhoudend om een mens heen! vond Conny. En in niets leken deze winkelstraten en wandelwegen op Den Haag. Na een uur gewandeld te hebben, kon Conny zich totaal niet begrijpen, dat je daar ooit voor je plezier ging lopen. Ze was moe - iets wat ze na een ganse middag wandelen in den Haag nog niet was. Zou tante Lena 't wèl prettig hier vinden?"

Tante Lena komt zelf uit Assen en houdt niet zo van stadsdrukte. Ze dacht echter haar nichtje uit Den Haag, toch óók een grote stad, met dit bezoek een plezier te doen. Conny:

'Maar tantetje, bij ons is 't immers helemaal, helemaal anders! Wel druk, maar niet zo'n herrie. - Wil U geloven, tante, ik ben hier als de dood voor de auto's, en als ik in Den Haag loop te winkelen of winkels te kijken, kunnen ze me niets schelen. - Dan letten de auto's wel op mij - maar hier - o, wat heb je hier een werk om uit te kijken! Zeg tante - als u 't nu ook niet zo leuk vindt - zullen we dan maar naar huis gaan? Dan heb ik Rotterdam al gezien, hoor!'

Gelukkig vindt Conny later de Bergse en de Kralingse Plassen en de Maas heel mooi. Ook van een boottochtje van de herberg aan het Kralingseveer naar de Oude Plantage geniet ze, misschien ook wel omdat haar oom haar voorzichtig had voorbereid:

'Het is wel niet het **Boschhek** of de Witte Brug, maar aardig is het toch ook.'

**Suus Boef-vdMeulen - Rotterdam gewogen in de jeugdboeken van Nannie van Wehl. (1998)**